

Peter Kauder, *Alfred Petzelt. Pädagogik wieder den Zeitgeist*, Baltmannsweiler: Schneider Verlag, Hohengehren 2003, ss. 309.

Alfred Petzelt, tytułowy bohater książki, należy do klasyków niemieckiej pedagogiki. Urodził się 17 stycznia 1886 roku w miejscowości Rządkowo koło Poznania¹. W latach 1919-1923 studiował filozofię, psychologię, fizykę na Uniwersytecie Wrocławskim. Tam też w 1923 roku uzyskał stopień doktora na podstawie pracy pt. *Zur Frage der Konzentration bei Blinden*. Promotorem pracy był Richard Höningwald². Siedem lat później uzyskał habilitację z psychologii, której podstawę stanowiła książka *Vom Problem der Blindheit*. W latach 1930-1939 pracował m.in. w Uniwersytecie Wrocławskim, wykładając psychologię. Po wojnie był dyrektorem Instytutu Pedagogiki Teoretycznej w Uniwersytecie Lipskim (1946-1949), a w latach 1949-1955 pracował w Uniwersytecie w Münster. Należał do wielu towarzystw naukowych. Zmarł 25 maja 1967 roku w Münster.

Omawiana publikacja jest wyborem tekstów A. Petzelta zaprezentowanych czytelnikowi dzięki P. Kauderowi³. Na strukturę pracy oprócz Wprowadzenia (s. 7-12) składają się cztery bloki tematyczne, które zawierają teksty A. Petzelta poświęcone: Problemom pedagogicznym (s. 13-98), Idei kształcenia (s. 99-150),

¹ Na temat A. Petzelta patrz: Dietrich Benner, *Hauptströmungen der Erziehungswissenschaft. Eine Systematik traditioneller und moderner Theorien*, wyd. IV, Weinheim und Basel 2001; Klaus-Peter Horn, *Erziehungswissenschaft in Deutschland im 20. Jahrhundert. Zur Entwicklung der sozialen und fachlichen Struktur der Disziplin von der Erstinstitutionalisierung bis zur Expansion*, Verlag Julius Klinkhardt, Bad Heilbrunn/OBB 2003, s. 308-309.

² Richard Höningwald (1875-1947), neokantysta, następca W. Sterna, wykładowca filozofii i pedagogiki na Uniwersytecie Wrocławskim w latach 1906-1930, promotor wielu prac doktorskich także z pedagogiki i historii pedagogiki. Więcej o nim: R. Grassel, *Der junge Richard Höningwald. Eine biografisch fundierte Kontextualisierung in historische Absicht*, Würzburg 1998; W. Schmied-Kowarzik, *Richard Höningwalds Philosophie der Pädagogik*, Würzburg 1995.

³ Wydawca pism Peter Kauder jest pracownikiem naukowym na Uniwersytecie w Dortmund. Zajmuje się historią filozofii wychowania. Jest wydawcą prac poświęconych m.in. filozofii Hegla, Kanta, Platona.

Procesowi kształcenia (s. 151-236), Określeniu związków pedagogiki z innymi naukami i jej charakteru naukowego (s. 237-276) oraz Dodatek (s. 277-309).

Każdy blok tematyczny ma jednakową strukturę. Najpierw P. Kauder prezentuje wybrany tekst A. Petzelta, który zaopatrzone jest uwagami i objaśnieniami, a następnie formułuje polecenia, zadania czy też pytania do treści przedstawionego fragmentu.

W pierwszym bloku tematycznym treść tekstów dotyczy jedności nauczania i wychowania, faktów i pojęć pedagogicznych, łączności teorii i praktyki pedagogicznej oraz specyfiki problemów pedagogicznych. W drugim zaś i trzecim zamieszczone są informacje o procesie kształcenia w kontekście praktyki. Proces nauczania i wychowania pokazany zostaje w perspektywie relacji uczeń i nauczyciel, wiedza i powinność, różnorodność i jedność kształcenia. W sumie przedstawiono tu fundamenty procesu edukacji w ujęciu A. Petzelta. Ostatni blok dotyczy kwestii związków pedagogiki z innymi dyscyplinami, m.in. filozofią, psychologią, socjologią. Mowa w nim także o aspektach naukowego charakteru pedagogiki.

Dodatek zawiera opis życia i dzieła A. Petzelta z próbą interpretacji jego najważniejszych idei, takich m.in. jak kształcenie, zadania pedagogiki i inne. Pracę zamyka Wykaz źródeł i wybór bibliografii.

W świetle zaprezentowanych pism rysuje się wizerunek pedagogiki stworzony przez A. Petzelta. Jest to pedagogika, której podstawowe założenia, jak głosi tytuł publikacji, pozostawały w konflikcie z duchem czasu (były przeciw duchowi czasu), w którym tworzył A. Petzelt, a mimo wszystko znalazła ona swoich zwolenników. Istotę pedagogiki rozpatruje w duchu kantowskim, bo to, jego zdaniem, są pewne wartości, i wychowanie oraz kształcenie należy rozpatrywać ze względu na nie. Pedagogikę Petzelta można opisać posługując się m.in. takimi kategoriami jak: nauczanie, wychowanie, osobowość, pogląd, poglądowość, metoda, dialog, indywidualność, powinność, wiedza, prawo, prawda i inne. Opis istoty kształcenia jawi się w relacjach: ja i moje otoczenie, ja (moja indywidualność) i określone związki. Są jednak wg Petzelta pewne „gwaranty” rozwoju osobowości człowieka. Należą do nich m.in. wiedza i sumienie. Pedagogiki

nie można rozpatrywać ze względu na jej jakąś inność i nie należy izolować jej od innych sfer wiedzy czy życia. Nie powinno się też tworzyć celu wychowania ze względu na inny cel, np. państwo. W edukacji ważna jest osobowość, a w działalności wychowawczej trzeba dbać o jedność osobowości. Wszystko jednak, co wychowawcze, rodzi się w dialogu, który ze swej istoty jest społeczny. Zatem pedagogika w ujęciu A. Petzelta musi mieć trwałe podstawy. Cechą charakterystyczną tej pedagogiki jest budowanie jej na fundamentalnych wartościach. To dialog w relacji uczeń – nauczyciel budowany ze względu na najwyższe dobro i nauczyciela, którym jest Bóg, określa istotę pedagogiki.

Sama idea takiego przedstawienia określonego nurtu w pedagogice zasługuje na uwagę. Ten rodzaj prezentacji idei pedagogicznych może być pożyteczny szczególnie w dydaktyce uniwersyteckiej. Jednak konstrukcja omawianej publikacji budzi moje zastrzeżenia, nie jest to udana konstrukcja. P. Kauder, jako wydawca, postąpił nieco jak nauczyciel kierujący się zasadami pedagogiki herbartowskiej, do którego należy ostatnie słowo. Bo oto już we Wprowadzeniu powiada, że A. Petzelt jest klasykiem (s. 7) i każe czytelnikowi w to uwierzyć (!), następnie prezentuje teksty i dopiero na końcu omawia życie i dzieło A. Petzelta oraz daje własną interpretację jego myśli. Wydaje się, że wskazane byłoby, aby czytelnik najpierw zdobył wiedzę na temat życia autora prezentowanej koncepcji, a dopiero potem próbował interpretować jego myśli. Zwłaszcza czytelnik niedoświadczony, np. studenci. Taka struktura pracy byłaby zasadna z tego powodu, że wiele wydarzeń z życia A. Petzelta wpłynęło w zasadniczy sposób na jego poglądy pedagogiczne, jak chociażby studia uniwersyteckie czy praca z niewidomymi. W prezentowanym układzie pracy mamy raczej do czynienia z możliwością interpretacji myśli pedagogicznych metodą prób i błędów.

Władysława Szulakiewicz